

Rövid szóbeli a bemozdónak a Hatos 2010.09.17-i adásához

A mai Hatos a bün és bünhödés kérdéseivel foglalkozik. Figyelem-felkeltő kiinduló pontja az, hogy a „kriminális” közéletünk vajon tovább kriminalizálódhat-e? Az adás elemzi a büntetőpolitika hazai és külhoni megoldásait, és bepillantást nyújt a büntető ítélkezés dilemmáiba. Vendég 3 kriminológus: Dr. Gönczöl Katalin egyetemi tanár, Dr. Bárándy Péter ügyvéd és Dr. Vaskúti András fővárosi bírósági tanácselnök.
Műsorvezető: Kolláth György

Felvezetés a web-re a Hatos 2010.09.17-i adásához

A mai Hatos irodalmi ihletésű kiinduló pontot választ: Bün és bünhödés címmel. Dosztojevszkij itt megáll: a Félkegyelmű nem játszik. A műsor bon mot kérdése: „kriminális” közéletünk vajon tovább kriminalizálódhat-e? Komolyabban: milyen a rossz és a jó büntető-politika? Milyen kardinális elvek, régi és új irányok jellemzik Európában és itthon az állam büntető hatalmát, annak céljait és megoldásait? Áttekintjük az e téren történt, friss honi változásokat, majd megbeszéljük, hogy mindez miként csapódik le a bíróságon az ítélkezésben. Tisztázzuk, hogy a kriminológia és a kriminalisztika nem ugyanaz. Bepillantást nyerünk a bírói mérlegelés szempontjaiba, és képet kapunk a bírói függetlenségről.

Vendég: Dr. Gönczöl Katalin egyetemi tanár, Dr. Bárándy Péter ügyvéd, és Dr. Vaskúti András fővárosi bírósági tanácselnök, mindhárom kriminológus, ELTE egyetemi oktató. Műsorvezető Kolláth György.

Forgatókönyv a Hatos 2010.09.17-i adásához

Jó estét kívánok a KR hallgatóinak. A mikrofonnál Kolláth György. A mai Hatos irodalmi ihletésű kiinduló pontot választ Bün és bünhödés címmel. Dosztojevszkij itt megáll: a Félkegyelmű nem játszik. Azt elemzi az adás, hogy milyen a rossz és a jó büntető-politika? Milyen kardinális elvek, régi és új irányok jellemzik Európában és itthon az állam büntető hatalmát, annak céljait és megoldásait? Áttekintjük az e téren történt, friss honi változásokat, majd megbeszéljük, hogy mindez miként csapódik le a bíróságon az ítélkezésében. Tisztázzuk, hogy a kriminológia és a kriminalisztika nem ugyanaz. Bepillantást nyerünk a bírói mérlegelés szempontjaiba, és képet kapunk a bírói függetlenségről.

Vendég: Dr. Gönczöl Katalin egyetemi tanár, Dr. Bárándy Péter ügyvéd és Dr. Vaskúti András fővárosi bírósági tanácselnök. Mindhárom vendég a Magyar Kriminológiai Társaság igazgató tanácsának a tagja, Gönczöl Katalin egyben a társaság elnöke is. Mindhárom vendég ELTE egyetemi oktató. *Szervusztek kollégák: köszöntelek Benneteket a stúdióban, köszönöm, hogy eljöttetek egy kis eszmeceserére.*

Műsorunk hagyománya a vendégek rövid, egy-egy történettel kísért bemutatása. Gönczöl Katalin a tudományos és oktatói pálya mellett, a legelső ciklusban ombudsman is volt: az állampolgári jogok országgyűlési biztosa. Szerintem mindmáig a legkiegyensúlyozottabb, a leginkább empatikus, a legjobb. Hivatali ideje alatt megkeresett engem ügyvédként egy kétségbeesett ügyfél. Sokrétű, régi, bonyolult problémája volt, nem csak jogsértés, hanem hatósági méltánytalanság is érhet. Elláttam tanácsokkal, majd 2 hónap múlva újból jelentkezett. Járt a „manóknál”, és segítséget kapott. Nem rögtön jöttem rá, hogy az „ombudsmanónál” járt. Ezt egy cikkben megírtam, név nélkül. Egy valaki jelzett vissza: Gönczöl Kati.

Bárándy Péter ügyvéd úr igazságügy-miniszter is volt. Állt egy olyan tárca élén, ahol hagyományosan kiemelkedően művelt, úriember jogász szokott dolgozni. Gondoljunk csak kegyelettel Kulcsár Kálmán ex-miniszter úrra! /A külügy még ilyen hely, rendesen./ Ekkoriban Péter megkérdezte: volna-e kedvem az IM-nél dolgozni? 30 év állami szolgálat után végleg elhagytam a hivatalnoki pályát, de akkor majdnem igent mondtam. Péternek kijárt volna az igen. Csak a rendszerváltozás utáni főhatósági rend bomlott meg annyira, hogy nem volt szabad ellágyulnom. /Hát még azóta, szinte egyfolytában, napjainkban is?!/ Érdekes, jellemző is talán: egy, a tárcát érintő szakcikkem után Bárándy miniszter úr is visszajelzett, hogy olvasta, érti. Újabban, általában a minisztériumokban van egy titokzatos, nagy informális hatalmú ember, aki viszont a miniszter úr helyett ír, sőt olvas. Mi több: intézkedik, pl., kirúg, hogy ne kelljen a fő-főnöknek a megalázott ember szemébe néznie.

Különböző egyetemi és főiskolai hallgatóim leginkább Vaskúti András bíró úr tárgyalásaira szeretnek járni. Nagy hatással van rájuk az a nyugodt, emberséges, méltóságteli munka, ami a pulpitusról sugárzik, s amihez fogható igazán csak jó filmekben látható. Ilyenkor érzi a vád és a védelem, de maga a vádlott is, hogy emberszámba veszik. És ez a bíró: Vaskúti úr, ha el is marasztalja a delikvenst, nem sértegeti: színpadiasság és erőfitogtatás nélkül szolgáltat jogot és igazságot, egyre inkább a legsúlyosabb ügyekben. Hogy ez evidens volna? Igen, de azért itt, Pesten akad példa arra, hogy vádlott és védője a pokolba kívánja XY tanácsot, és olykor igaza is van.

Fontos tudni, hogy a bírák nyilatkozatára a törvény szigorú korlátokat állít. A bíró nem nyilatkozhat az általa elbírált vagy nála folyó ügyről, etikailag nem szerencsés más bíró ítélkezését minősítenie, és tilos őt politikai állásfoglalásra bírni. Ezeket a normákat pontosan betartjuk. Kérdezem ellenben Vaskúti bíró urat a szakmája szerinti mérlegelés módjáról, tényezőiről, a „letöltendő vagy felfüggesztett” dilemma helyes megítéléséről, és tapasztalatairól, melyek segíthetnék a további-későbbi jogalkotást – például a fiatalok bünügyeinél. *Mit és hogyan mérlegel a bíró? Mikor, mi alapján dönt a szabadságvesztés vagy az életfogytiglani ténylegességéről? A*

rövidesen következő szünet előtt egy körkérdés: a gyermekkorú és a fiatalok delikvens kicsi, zsugorított felnőtt, és úgy is kell őt kezelni, avagy nála életkori és más okból különleges elbánás és elbírálás a helyes? Kell-e valamit tenni a bűnelkövető 14 év alattiakkal, és okvetlenül a börtönben van-e a helye a braham-vétkező tinédzsereknek?

Most rövid közszolgálati és kereskedelmi szünetet tartunk, de jövünk vissza!

Folytatódik a Hatos: Gönczöl Katalinnal, Bárándy Péterrel és Vaskúti Andrással.

I. Először tisztázzuk: *mi a különbség a kriminológia és a kriminalisztika között, s egyáltalán, mit csinál a kriminológus?* A különbség ua. mint teológus és geológus között: ég és föld. Főként a professzor asszonyhoz intézhető egy átfogó kérdés: *miről ismerhető meg a jó és a fals büntető-politika?* Milyen volt az nálunk '89 előtt, milyen ma és merre tart egyáltalán? *Jut-e kellő szerep benne a tudománynak, a korrekt jog-összehasonlító elemzéseknek és hasznosulnak-e a szaktudomány eredményei, érvei, jelzései?* Bárándy és Vaskúti kollégát is kérdezném: *birói és ügyvédi szempontból van-e kellő stabilitás, kiszámíthatóság, egyszerre szigor és emberiség az élő büntetőjogban? Kell-e a túl-ig rendszerű büntetési tételeken túl számszerű - mondjuk feles-hármas jelű - munkó a jó ítélethez? /Lásd: középérték – „középkedés” büntető próbálkozás, avagy a nevezetes 3 (sors)csapás, miközben már a fociban sem igaz, hogy 3 korner egy 11-es./* Bárándy Pétert kérdezem: *jobban tudhatja egy pártpolitikus, mint egy büntető bíró, hogy mit érdemel az a bűnös..., netán a bíró lassan kiváltható? Benyomják egy computerbe a vádiratot és a védelem érveit, s gombnyomásra kijön az ítélet? Körkérdés: valóban olyan egyszerű volna a helyzet és a megoldása, hogy kegyetlen büntetési tételeket kell megszabni, s onnantól lesz itt rend egy avagy 3 csapásra? Meddig kell és lehet elmenni az átlagpolgár nagyobb szigor iránti igényének teljesítésében?* Magam is szívesen látnék keményebb fellépést a futball-huligánként randalírozó, verekedő, rongáló, visszaeső bűnöző hordák, azaz a futball szervezett alvilága ellen. És polgárként azt is szívesen látnám, ha a rendőr(ség) elébe és utána menne a nem túl nagy ügyeknek is. Talán a *zéró tolerancia* szerintem nem a lakosság feltétlen molesztálását, hanem a rendőrség jobb, sikeresebb, nem látszat-razziákban testet öltő aktivitását jelenthetné? Tévednék? Szakszerűtlenség, ha azt mondom: *amennyiben a lakosság érdemben is érezhetné a jobb felderítést, a szolgálatkészebb hozzáállást pl. egy autólópás vagy a korrupció terén, talán nem kívánna vért inni a drákói szigor szíréhangjaira?!*

Most **ismét tartunk egy kis szünetet**, de a hírek után folytatódik a Hatos Gönczöl Katalinnal, Bárándy Péterrel, Vaskúti Andrással.

II. Ebben a blokkban javasolom, tekintsük át az aktuális magyar büntetőpolitika legújabb fejleményeit, az új, szigorító szabályok már érezhető és várható hatását? Mi a jogi helyzet és a kibontakozó gyakorlat a szabálysértések elbírálási rendjének felkéményítése, s titkári elbírálása terén? Jó-e, hogy a magánjogban honos objektív felelősség megtelepedett a deliktumok világában? /Rendelet szabja meg a közlekedési kihágás tuti-tarifáját: se le, se fel, mert a jogalkotó mindent tud és mindent jobban tud, a közeg meg ügyis korrumpálható lenne?! Egyszerű szakmai axiómák mennek a süllyesztőbe, mint pl. másutt ez: a biciklin nem lovagolunk, a lovon nem biciklizünk./ *Mit is jelent az ártatlanság vélelmének alkotmányos elve, és hogyan megy át az a gyakorlatba? Körvonalazódik-e egy össz-európai büntetőjog, kell-e az egyáltalán, és ha van fősodor, a szerint menetelünk-e avagy más irányba?*

Mindhárom szakértőhöz intézhető a következő **alapkérdés: jó-e, korszerű-e a hatályos büntető kódex, mely 1978-ból való?** Ha pedig már széttereztett, sokszor aktuális igényre és okból módosított, akkor mekkora igény és esély van egy valódi, higgadt, nem populista eszázadi új kódex megalkotására? Egybevetésül: **volt egyszer egy napóleoni Code Pénal?** Van még, illetve van tanulsága az évszázadokon átívelő törvény-alkotásnak?! Más: *vajon van eleve bűnöző népcsoport vagy ember?* Itt is kézenfekvő volna egy már eldöntött szakmai alapigazság: *a büntetés-kiszabáskor egyéniesítünk, avagy mind egyforma?!*

A műsor vége felé közeledvén, **ki kell használni azt a szitot, hogy egy bíró és egy védő-ügyvéd van a stúdióban.** Kérdés: a szisztéma, az eljárásjog lényegét tekintve *rend van ezen a téren, korrekt boks-meccs folyhat a bíró által felügyelve a vád és a védelem között, avagy ez idegen, itthon talajtalan példa, illúzió? Van és lesz* vajon az AB szóhasználata szerinti „fegyverek egyenlősége”, avagy az állami-közhatalmi túlsúly evidencia, így fenn is marad?! *Rendben van-e a birói függetlenség az exponált ügyekben is? Érezhető-e változás e téren a birói és a védői szerep-felfogásban*, mert, ha igen, akkor az *igazi küzdelemmé, jogi ütközteté teheti a büntetőpert.* Ez az igazán felkészült, jó védőnek igen, ám a sztárolt ügyvédnek nyilván nem kedvezne. De vajon ki van kiért?

Mi a szakmai prognózisotok a büntető igazságszolgáltatás fejlődésére, munkája mennyiségi és minőségi jellemzőire nézve? *Jutunk előre, helyben járunk netán visszaesés jöhet?*

Itt ma elkezdünk megbeszélni valami fontosat, de nem érhattünk a végére, talán nincs is vége mindennek. Az adásnak azonban igen, tehát következik 2 szokásos hallgatói feladvány, agytorna. 1) Igaz-e, hogy Hammurabi (circa .i.e: 1792-1750) gyűjteménye a történelem első törvénykönyvének tekinthető? A vendégeken látszik, hogy ismerik a választ, de mi most ezt még nem mondjuk el, hadd törje a fejét a hallgató, ha játszani van kedve. Később, a honlapra már felkerül válasz: **íme! Válasz: nem igaz, mert találtak az övénel korábbról származó hasonló gyűjteményeket, ugyancsak Mezopotámiából.** A valóban első, ilyen törvénykönyv *Ur-Namma of Ur király nevéhez fűződik (i.e. 2100).* 2) Hammurabi törvényeiben korhú bizzar rendelkezések is helyet kaptak. Így

pl.199. “Ha egy szolgát vakít meg /**ti.: a bűnös**/, vagy töri el csontját, a szolga értékének(?) tartozik.”
Kérdés: mi szerepelt eredetileg **menyiségként** az itt feladványként kipontozott helyen? **Válasz:** *felével*.
Köszönöm, hogy itt voltatok: Gönczöl Katalin, Bárándy Péter és Vaskúti András. Együtt köszönjük meg a hallgató figyelmét és a rádió technikai stábjának: Árva Brigittának és Burger Lajosnak a segítő közreműködését. Kellemes hétvégét kíván Kolláth György: a viszont hallásra 2 hét múlva.